

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas cikliskā sistēmiskā riska novērtējums un piemērojamās precikliskās kapitāla rezerves normas 0% apmērā atbilstība

01.11.2022. novērtējums par cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un piemērojamās precikliskās kapitāla rezerves (PKR) normas 0% apmērā atbilstību.

Iepriekšējais 27.04.2021. lēmums noteikt, ņemot vērā cikliskā sistēmiskā riska intensitāti, darījumiem ar Latvijas rezidentiem (iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem) PKR normu **0%** apmērā **tiek saglabāts**.

Pamatojums: Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK), kā par PKR normas noteikšanu atbildīgā iestāde saskaņā ar Kredītiestāžu likuma 35.⁵ pantu, reizi ceturksnī novērtē cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un, ja nepieciešams, nosaka vai koriģē noteikto PKR normu, kas attiecināma uz riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem. PKR normas noteikšanā analizē kredītu, kas izsniegti privātajam nefinanšu sektoram, atlikuma un iekšzemes kopprodukta (IKP) attiecību un šī rādītāja novirzi no ilgtermiņa tendences, kā arī izvērtē citus papildu rādītājus, uz kuriem pamatojoties pieņem kārtējo lēmumu par PKR normas noteikšanu.

FKTK padomes 27.04.2021. noteikto PKR normu 0% apmērā kredītiestādes specifiskās PKR aprēķinā izmanto **no 2022. gada 1. maija** līdz brīdim, kad FKTK padome, ņemot vērā ciklisko sistēmisko risku novērtējumu, lems par PKR normas apmēra izmaiņām.

Reizi ceturksnī FKTK **turpina publicēt cikliskā sistēmiskā riska novērtējumus** tās mājaslapā.

Pēc 01.01.2023., saskaņā ar Latvijas Bankas likumu, īstenojot makrouzraudzības politiku, **Latvijas Banka turpinās ik ceturksni novērtēt cikliskā sistēmiskā riska apmēru un piemērojamās PKR normas atbilstību**, kā arī turpinās publicēt cikliskā sistēmiskā riska novērtējumus tās mājaslapā.

Lai lemtu par PKR normas noteikšanu, FKTK sadarbībā ar Latvijas Banku ik ceturksni veic Latvijas finanšu cikla izmaiņu analīzi, kā arī seko līdzīgiem nozīmīgiem aspektiem kā koronavīrusa Covid-19 pandēmijas izraisītā globālā ekonomikas pieprasījuma un piedāvājuma šoka attīstības tendences un Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītai ģeopolitiskai nestabilitātei, kā arī no šiem aspektiem izrietošajai nenoteiktībai un efektiem uz tautsaimniecības attīstību.

2022. gadā sagaidāmo pēcpandēmijas atkopšanos būtiski ietekmējuši Krievijas iebrukuma Ukrainā izraisītie negatīvie efekti uz tautsaimniecību, kas atspoguļojas pamatā uz globālajiem enerģijas un preču cenu pieaugumiem un kopējo konfidences līmeņa mazināšanos, kā arī uz patēriņa un eksporta vājināšanos.

Inflācijas pieaugums Eirozonā ir stimulējis Eiropas Centrālo banku straujāk palielināt procentu likmi, un tam savukārt būs negatīva ietekme uz uzņēmumiem un mājsaimniecībām ar augstiem pastāvošo parādsaistību apmēriem. Ņemot vērā ģeopolitisko risku un satricinājumu ietekmi uz pēcpandēmijas novājināto Eiropas ekonomiku, kas varētu rezultēties finanšu stabilitātes risku, t.s. astes risku (*tail-risks*), materializācijā, Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK) 22.

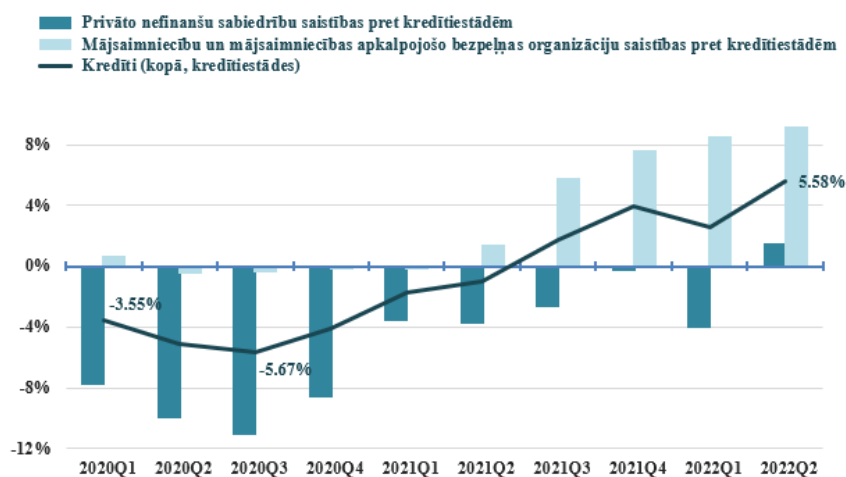
septembrī publicēja¹ brīdinājumu par ES finanšu sistēmas ievainojamībām, cita starpā aicinot stiprināt finanšu sektora noturību, t.sk. saglabājot vai pat palielinot makroprudenciālos kapitāla buferus.

Ņemot vērā nelabvēlīgās ekonomikas attīstības gaidas un iespējamu īslaicīgu recesiju, Latvijas Banka savās septembra prognozēs, kas veidotas augstas nenoteiktības apstākļos, 2022. gadam prognozē IKP pieaugumu 3% apmērā (nedaudz palielināta jūnija prognoze pateicoties spēcīgai izaugsmei 2022. gada 1. ceturksnī – pieaugums 2.9% apmērā), bet 2023. gadā jau sagaidot stagnāciju (-0.2% pieauguma temps) - būtiski mazināta iepriekš jūnijā veiktā prognoze, kad novērtēts pieaugums 2.4% apmērā. Savukārt inflācijas prognoze paredz augstu līmeni 16.9% apmērā 2022. gadam, kā arī 9.2% apmērā 2023. gadam. Augstās inflācijas dēļ tek veikta finanšu ciklu raksturojošo būtiskāko indikatoru korekcija, analizējot to reālos novērtējumus².

Ekonomikas attīstības tendenču novērtējums ir būtisks nosakāmās PKR normas apmēra analīzē. PKR orientieris ir pamata rādītājs cikliskā sistēmiskā riska novērtēšanai un tā pamatā esošā kredītu atlikuma un IKP attiecības novirze no ilgtermiņa tendences jau ilgstoši saglabājas negatīva – gan izmantojot plašo – (finanšu kontu) (-30.8 p.p. 2022. gada 1. ceturksņa beigās), gan šauro – (banku) (-13.7 p.p. 2022. gada 2. ceturksņa beigās) kredītu definīciju³. Latvijas iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu un IKP attiecība turpina pakāpeniski samazināties - 2022. gada 2. ceturksnī šauri definētā kredītu un IKP attiecība saruka līdz 28%, bet plaši definētā – līdz 65% 2022. gada 1. ceturksnī.

Satricinājumi ekonomikā turpina negatīvi ietekmēt iekšzemes kredītēšanas pieauguma tempus. Kopējā iekšzemes privātā nefinanšu kredītportfeļa atlikums 2022. gada 1. ceturksnī, salīdzinot ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu, palielinājās nebūtiski par 0.28%. Analizējot abus būtiskos PKR orientierī izmantotos kredītēšanas segmentus – privāto nefinanšu sabiedrību un mājsaimniecību

saistības pret kredītiestādēm – tieši mājsaimniecību (un to apkalpojošo bezpeļņas organizāciju) segments, aktivizējoties no ilgstoši zema līmeņa, uzrāda lielāku noturību gan pret Covid-19 izraisīto ekonomikas



1. attēls. Kredītu (šaurā definīcija) un to komponentu ceturksņu izmaiņas (gads-pret-gadu)

¹ ESRK publicētais brīdinājums par ES finanšu sistēmas ievainojamībām pieejams:

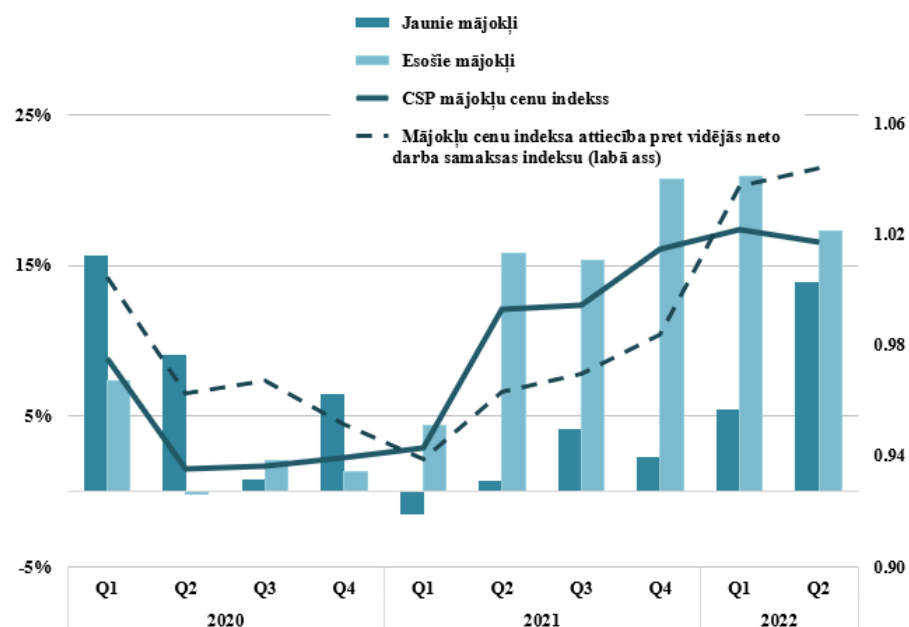
https://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/warnings/esrb.warning220929_on_vulnerabilities_union_financial_system~6ae5572939.en.pdf

² Mājokļa cenu korekcija veikta izmantojot patēriņu cenu indeksu, bet Latvijas iekšzemes privātajiem nefinanšu klientiem izsniegto kredītu korekcija veikta izmantojot IKP deflatoru.

³ Papildu informācija par PKR orientiera metodoloģijā izmantoto kredītu definīciju atrodama FKTK mājaslapā – Pretcikliskā kapitāla rezerve: <https://www.fktk.lv/mediju-telpa/nozares-temati/makroprudenciala-uzraudziba/pretcikliska-kapitala-rezerve/pretcikliska-kapitala-rezerve/>

šoku, gan pret ģeopolitiskās nestabilitātes izraisītajiem negatīvajiem efektiem uz ekonomikas attīstību, turpinot pieaugt - 2022. gada 2. ceturksnī par 9.2%⁴ ((gads-pret-gadu), skat. 1. attēlu). Pēc ilgstoši negatīvas pieaugumu tempu attīstības tendences arī privāto nefinanšu sabiedrību kredīšanas tempu nominālās vērtības uzrāda nelielu pieaugumu 1.4% (gads-pret-gadu) apmērā 2022. gada 2. ceturksnī. Lai arī kopējie kredītiestāžu kredīti nominālā izteiksmē uzrāda pozitīvu pieauguma tempu kopš 2021. gada 3. ceturkšņa, to gada pieauguma temps reālā izteiksmē tomēr jau ilgstoši ir negatīvs - 2022. gada 2. ceturksnī - 11.2% (gads-pret-gadu).

Mājokļu tirgus kopumā 2021. gadā strauji atkopās un 2021. gada 1. ceturksnī turpinājās straujš cenu pieaugums (skat. 2. attēlu). 2022. gadā novērotais mājokļu cenu izaugsmes temps norāda uz stabilizāciju. Straujā gada pieauguma tempu izaugsme

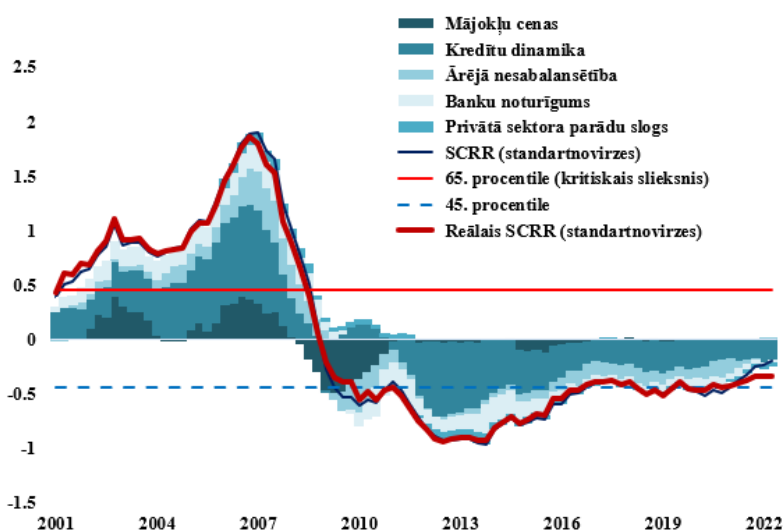
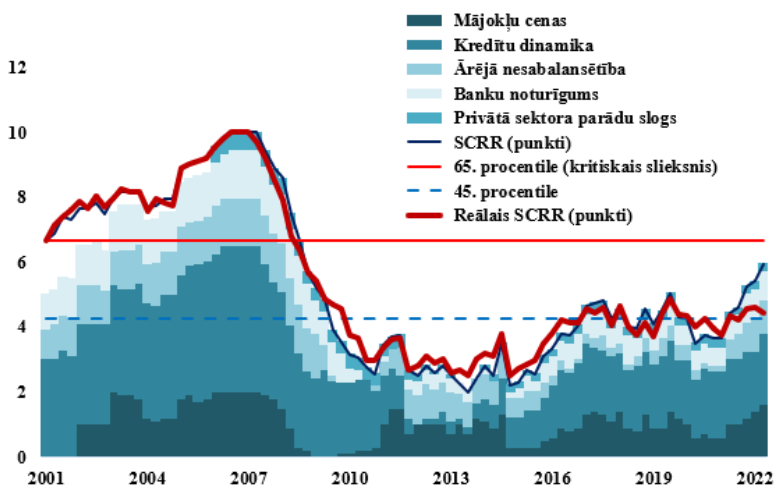


2. attēls. CSP mājokļu cenu indeksa un tā komponentu ceturkšņu pārmaiņas (gads-pret-gadu) (kreisā ass), un mājokļu cenas un ienākumu attiecība (labā ass)

2022. gada 2. ceturksnī novērota abiem mājokļu segmentiem (pieaugums par 13.8% jauno mājokļu segmentam un pieaugums par 17.3% esošo mājokļu segmentam (gads-pret-gadu)). Kopējā CSP mājokļu cena indeksa gada izmaiņas 2022. gada 2. ceturksnī nominālā izteiksmē ir 16.5%, bet reālā izteiksmē, ņemot vērā inflācijas ietekmi – būtiski mazāks pieaugums 0.1% apmērā (gads-pret-gadu). Tuvojoties ziemas periodam ir sagaidāms, ka otrreizējā tirgus piedāvājumu ietekmēs lielāku un mazāk energoefektīvu mājokļu skaita palielinājums, ņemot vērā šādu īpašumu uzturēšanas izmaksu pieaugumu. Arī augošajām procentu likmēm būs ietekme uz mājokļu cenām un pieejamību. Neraugoties uz kopumā straujo mājokļu cenu pieaugumu nominālā izteiksmē, pašlaik nav novērojami būtiski signāli par tirgus nesamērībām un nav sagaidāmas straujas aktivitāšu vai cenu korekcijas. Pirkumu līgumu skaits mājokļu tirgū Latvijā kopumā šā gada 2. un 3. ceturksnī samazinājās. Rīgā, ņemot vērā sērijveida dzīvokļu piedāvājuma pieaugumu un attiecīgu šī segmenta mājokļu cenu nelielu samazinājumu, pirkuma līguma skaits kopumā samazinās mazāk kā vispārēji valstī kopā. Joprojām saglabājas augsta mājokļu cenu un darba samaksas pieauguma tempu korelācija.

⁴ Mājsaimniecību kredīšanas gada pārmaiņu tempus palielina arī tādu vienreizējo faktoru ietekme kā specifiski apstākļi atsevišķu tirgus dalībnieku darbībā.

Kā papildu rādītājs cikliskā sistēmiskā riska intensitātes noteikšanai tiek izmantots Latvijas Bankas izstrādātais⁵ saliktais cikliskā sistēmiskā riska rādītājs (SCRR), kas ļauj, ņemot vērā Latvijas finanšu sistēmas specifiku, novērtēt finanšu cikla aktuālo stāvokli, izmantojot vienlaikus vairākus faktorus. Neraugoties uz apstākli, ka SCRR kopumā arī 2022. gada 2. ceturksnī turpina pieaugt gan pēc punktu, gan standartnoviržu novērtējumiem, jāņem vērā, ka rādītāja komponentes spēcīgi ietekmē inflācijas dinamika (skat. 3. attēlu). SCRR vislielāko svaru piešķir tieši kredīšanas attīstību raksturojošiem rādītājiem un tendencēm



3. attēls. SCRR un to noteicošo komponentu devums (1. grafiks – punktos, 2. grafiks – standartnovirzes)

mājokļu cenās. Novērtējot SCRR rezultātus reālā izteiksmē, koriģējot mājokļu cenu un kredītu dinamikas rādītājus ar inflācijas ietekmi, gan standartnoviržu, gan punktu novērtējumi variē ap 45. procentiles sliekšni, norādot uz zemu cikliskā sistēmiskā riska līmeni.

Vērtējot būtiskos finanšu cikla raksturojošos rādītājus uz 2022. gada 2. ceturksni un ņemot vērā joprojām pastāvošo neskaidrību par turpmākajām tautsaimniecības attīstības tendencēm ģeopolitiskās situācijas ietekmē, augstajiem inflācijas līmeņiem un pieaugošajām procentu likmēm, pašlaik netiek novērotas būtiskas augšupejošas finanšu cikla izmaiņas un finanšu stabilitātes cikliskais sistēmiskais risks kopumā saglabājas ierobežots. Pašreizējos apstākļos nav pamatota PKR normas palielināšana, tādējādi tā tiek saglabāta 0% līmenī.

Latvijas Banka sākot ar 01.01.2023. turpinās ik ceturksni analizēt būtiskos rādītājus un vērtēt ciklisko sistēmisko risku līmeni un PKR normas atbilstību.

⁵ Jaunākā informācija par Latvijas Bankas izstrādāto SCRR pieejama tās 2022. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2022_lv.pdf
Papildus informācija par SCRR metodoloģiju pieejama Latvijas Bankas 2020. gada Finanšu stabilitātes pārskatā: https://datnes.latvijasbanka.lv/fsp/FSP_2020.pdf